

Kipsi, kuitu ja rakennekalkki

Uutta tietoa ympäristöhyödyistä

8.12.2021

Ohjelma

Tervetuloivotukset ja ministeriön avaussanat, Antton Keto,

Maanparannusaineiden oppaan julkistus ja esittely, Juha Kääriä, Turun AMK

Tietoiskut maanparannusaineista

- Maanparannuskuidun käyttö ja hyödyt maatalouden vesiensuojelussa, Jaana Uusi-Kämppe, Luke
- Peltomaan rakennekalkituksen vaikutus valumavesiin, Maria Kämäri, Syke
- Peltojen kipsikäsittely vesiensuojelumenetelmänä, Petri Ekholm, Syke

Paneelikeskustelu: Näkökulmia maatalouden vesiensuojeluun

- Tero Tuominen
- Kai Mykkänen, eduskunnan Saaristomeri-ryhmä
- Johan Åberg, MTK, maatalouslinjan johtaja
- Helena Soinne, Luke

Yhteenveto ja tilaisuuden lopetus, Juha Kääriä

#vedenvuoro

Antton Keto

Ohjelmapäällikkö, ympäristöministeriö

Veden vuoro – vesiensuojelun
tehostamisohjelma

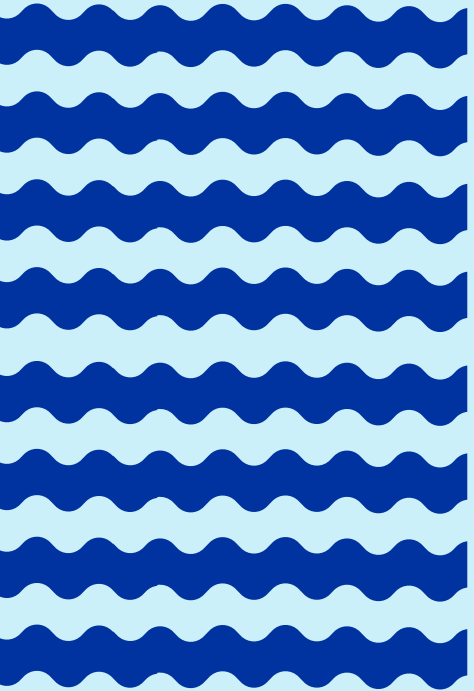
Kipsi, kuitu ja rakennekalkki – opas viljelijöille

Juha Kääriä, Yliopettaja, FT
Rakennekalkkihankkeen projektipäällikkö
Turun ammattikorkeakoulu
juha.kaaria@turkuamk.fi

Kipsi, kuitu ja
rakennekalkki –
opas viljelijöille

Kipsi, kuitu ja rakennekalkki pitävät huolta maan kasvukunnosta. Samalla ne auttavat suojelemaan vesistöjä.

Sopivin maanparannusaine kannattaa valita lohkokohtaisesti. Viljavuusanalyysi johdattaa viisaisiin valintoihin.

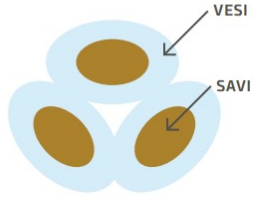
*Kun pohdit, mikä maanparannusaine on paras pelollesi,
kiinnitä huomiota näihin asioihin:*

*Kipsi ja rakennekalkki nostavat maan johtolukua.
Rakennekalkki pH:ta. Kuitulisä aktivoi maan
pieneliötoimintaa.*

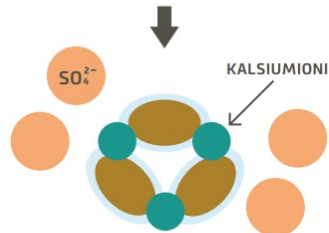
	Maanparannus- kuitu	Rakennekalkki	Kipsi
MAALAJI	Kivennäismaat	Savimaat	Savimaat
MAAN pH	Ei vaikutusta tai nostaa hieman, jos kyseessä kalkkistabiloitu kuitu	Nostaa	Saattaa tilapäisesti laskea hieman, mutta tällä ei ole merkitystä viljelyssä.
MAAN JOHTOLUKU	Ei vaikutusta	Nostaa	Nostaa selvästi
LANNOITEVAIKUTUS	<ul style="list-style-type: none"> • Nollakuidulla ei • Ravinnekuidulla N, P, K, S, Ca ja Mn • Ravinnekuidun P ja liukoinen N huomioitava lannoituksena 	Ca ja Mg (tuotekohtaisesti)	<ul style="list-style-type: none"> • Ca, S ja P • Ei pelloille, joilla Mg- tai K-taso on huono tai huononlainen
SUOSITELTAVA LEVITYSMÄÄRÄ	20-40 tn/ha	1 tn/ha aktiivista kalkkia, eli kokonaismassa 2,5-7 tn/ha	2-5 tn/ha, vesiensuojeluhankkeissa 4 tn/ha
LUOMUKELPOISUUS	Kyllä	Ei	Ei, luonnonkipsi sallittu

KIPSI

Käsittlemätön savimaa

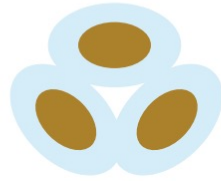
Kipsin mukana maahan lisätään kalsiumia, joka muodostaa maahiukkasten välille siltoja.

Kalsium ja kipsin sisältämä sulfaatti SO_4^{2-} kasvattavat maanesteen ionivahvuutta.

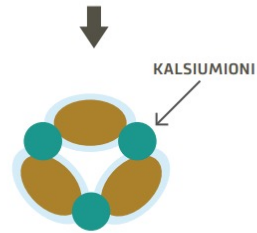

Ympäröivä vesikehä ohenee ja hiukkaset pääsevät lähemmäksi toisiaan muodostaen isompia mikromuruja.

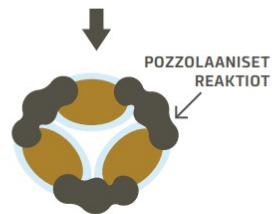
RAKENNEKALKKI

Käsittlemätön savimaa

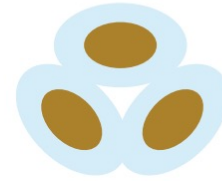

Rakennekalkki nostaa maanesteen ionivahvuutta, jolloin maahiukkasia ympäröivä vesikehä ohenee ja hiukkaset pääsevät lähemmäksi toisiaan. Rakennekalkin mukana maahan lisätään kalsiumia, joka muodostaa maahiukkasten välille siltoja ja edistää murujen muodostumista.

Jos pH ja kalsiumpitoisuus ovat korkeita, savespirtikkeiden pinnoilla voi tapahtua myös laastireaktioita (pozzolaaniset reaktiot), jotka lujittavat savespirtikkelien väliset sidokset hyvin kestäviksi.

MAANPARANNUS-KUITU

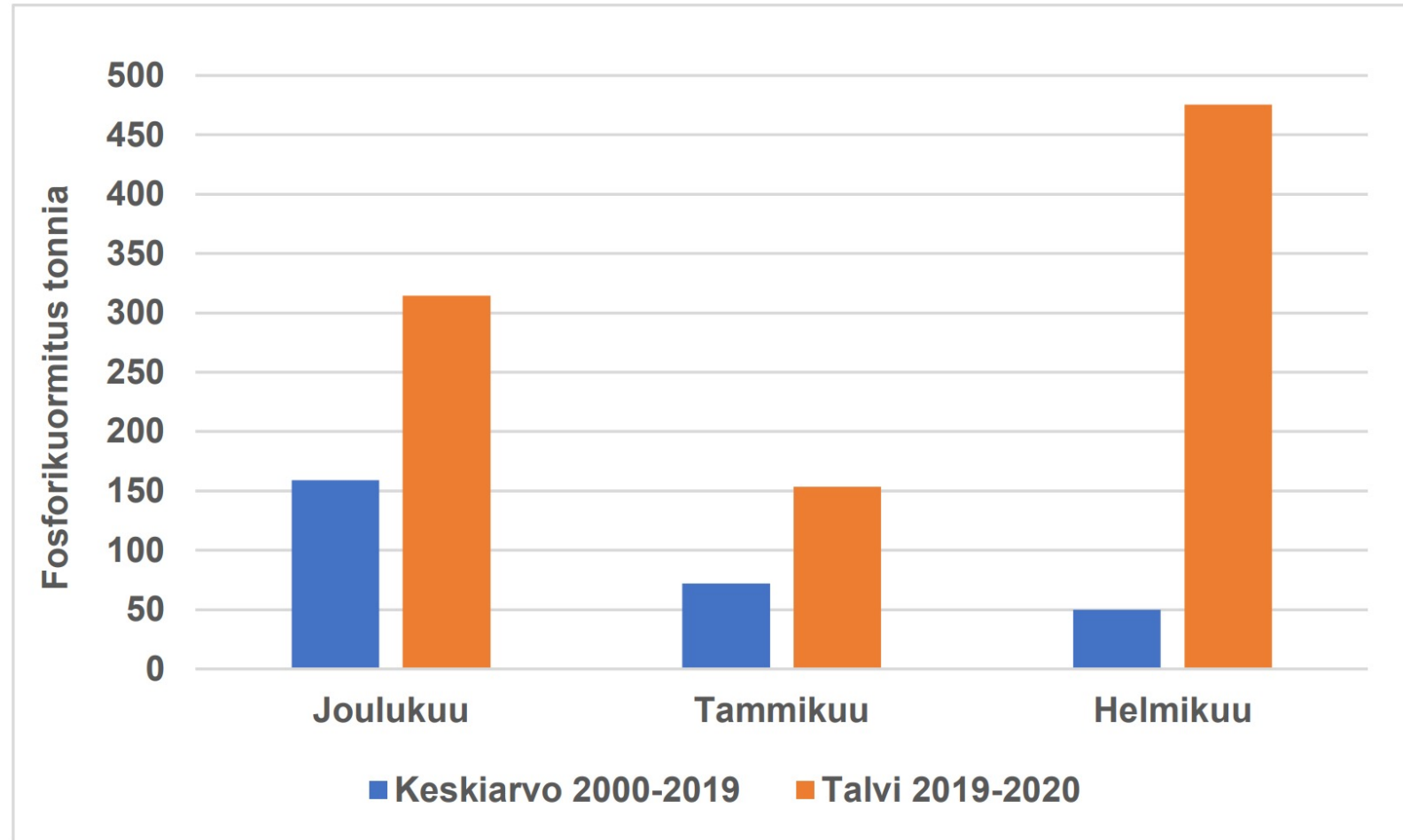
Käsittlemätön kivennäismaa

Maanparannuskuidun hiili on mikrobien ruokaa. Mikrobit erittävät kuitua hajottaessaan liima-aineita, jotka yhdessä maahan muodostuvan sienirihmaston kanssa parantavat maamurujen kestävyttä.

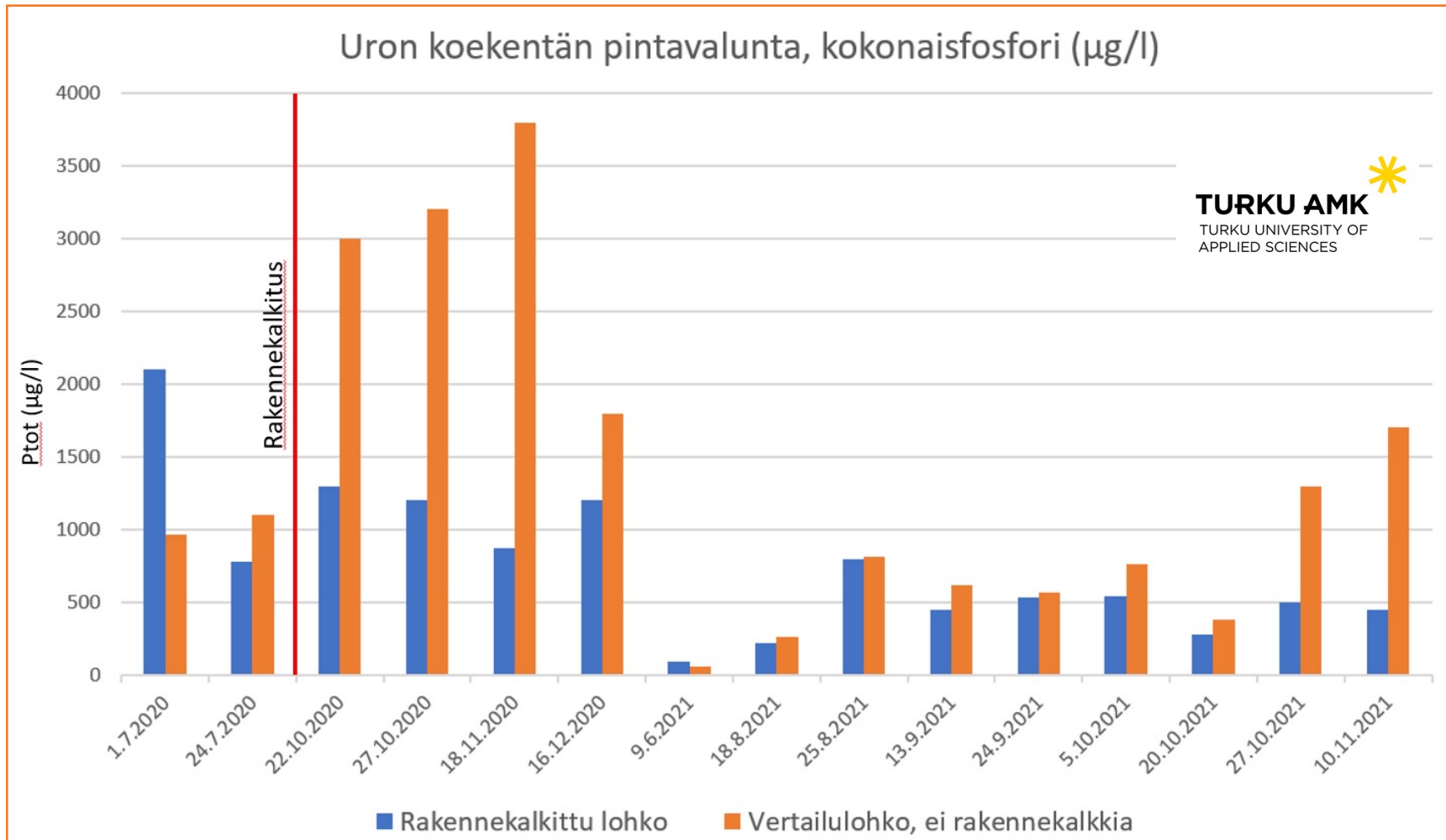
Saaristomereen laskevien jokien fosforikuorma joului-, tammi- ja helmikuussa 2000–2019 (siniset palkit) ja 2019–2020 (oranssit palkit)

Lähde: SYKE ja V-S ELY-keskus/2021

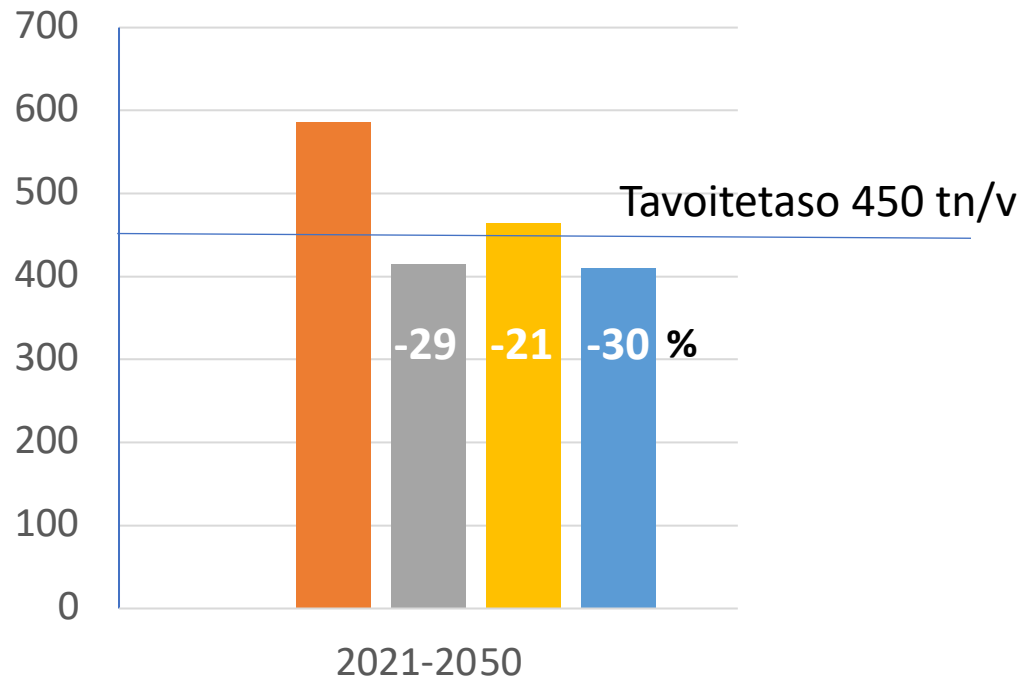

Rakennekalkituksen (21.10.2020) vaikutukset valumavesien fosforipitoisuuksiin pellon pinnassa

Skenaariot Saaristomereen päätyvästä fosforikuormasta ja -vähennyksestä/vuosi jaksolla 2021-2050

Kokonaisfosforikuorma Saaristomereen
(tn/vuosi)

DEMOLA VALUMA-ALUEMALLILLA MÄÄRITETTY MAX. FOSFORIN KUORMITUSVÄHENEMÄ

Keskimääräinen ilmastoskenaario eli RCP 4.5A

- KIPSI -29 %
- RAKENNEKALKKI -21 %
- KIPSI ja RAKENNEKALKKI -30 %

- Nykyiset toimenpiteet, RCP4.5A
- Kipsikäsittely, RCP 4.5A
- Rakennekalkkikäsittely, RCP 4.5A
- Kipsi+rakennekalkki, RCP 4.5A

proagria.fi/kipsikuiturakennekalkki

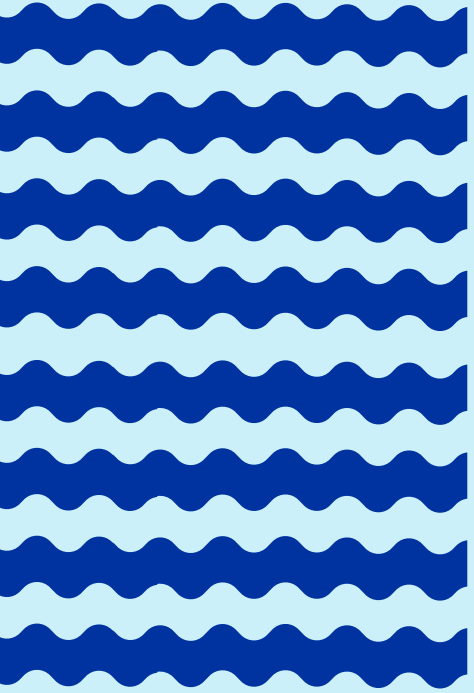

Maanparannuskuidun käyttö ja hyödyt maatalouden vesiensuojelussa

Jaana Uusi-Kämpä, Erikoistutkija
Luonnonvarakeskus (Luke)

jaana.uusi-kamppa@luke.fi

Maanparannuskuitu pähkinänkuoressa

Mitä maanparannuskuitu on?

- Kuitua saadaan paperi-, kartonki- ja selluteollisuuden sivutuotteena.
- Erilaisia maanparannuskuituja (tuoteseloste):
  - Vähäravinteinen nollakuitu
  - Kalkkistabiloitu ravinnekuitu
  - Kompostoitu ravinnekuitu
- Maassa kuitu on mikrobien ruokaa. Kuitua hajottaessaan mikrobit erittävät liima-aineita, jotka yhdessä maahan muodostuneen sienirihmaston kanssa parantavat maamurujen kestävyyttä.

Kuidun levitys

- Sopii erityisesti vähämulltaisille kivennäismaille.
- Aikaisten puintien jälkeen kasvuston sänkeen.
- Nurmi- ja kuminakasvustojen päättämisen yhteyteen.
- Kuitu lisää mikrobiaktiivisuutta ja typen sitoutumista.
- Kylvöä suositellaan aikaisintaan kaksi viikkoa levityksen jälkeen.
- Nollakuitu sopii runsaasti typpeä sisältävän kasvuston päättämiseen.
- Luomukelpoinen

Kuva: Paula
Luodeslampi

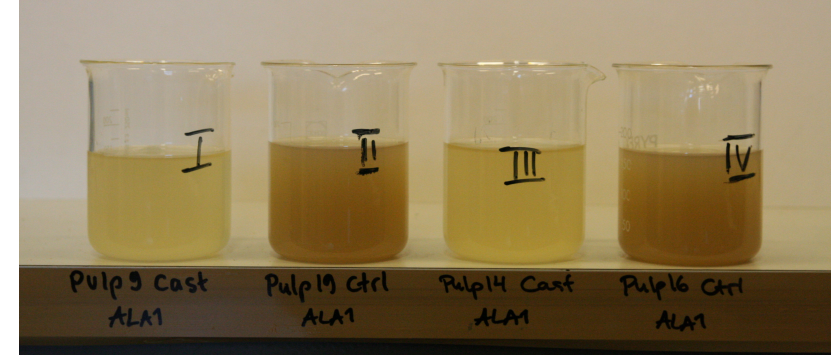
Jokioisten koekenttä 2015–

Kuva: Jaakko Heikkinen, Luke

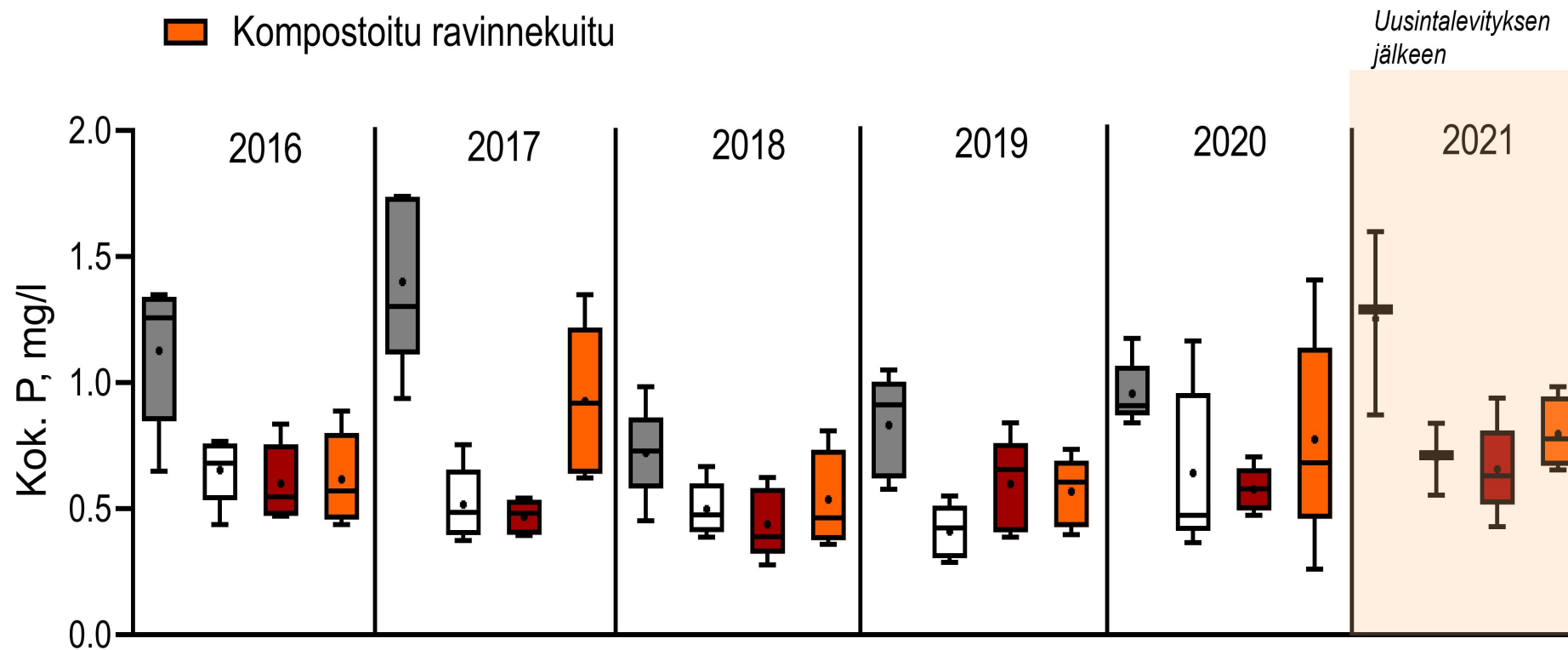
Maamonoliittien sadetusko

Kuva: Johanna Nikama, Luke

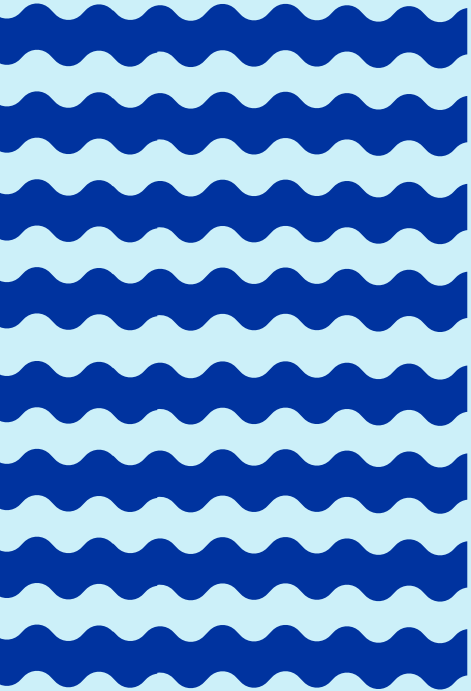
Valumaveden kokonaisfosforipitoisuudet

- Käsittelemätön
- Nollakuitu
- Kalkkistabiloitu ravinnekuitu
- Kompostoitu ravinnekuitu

Valuma-aluekoe 2019–

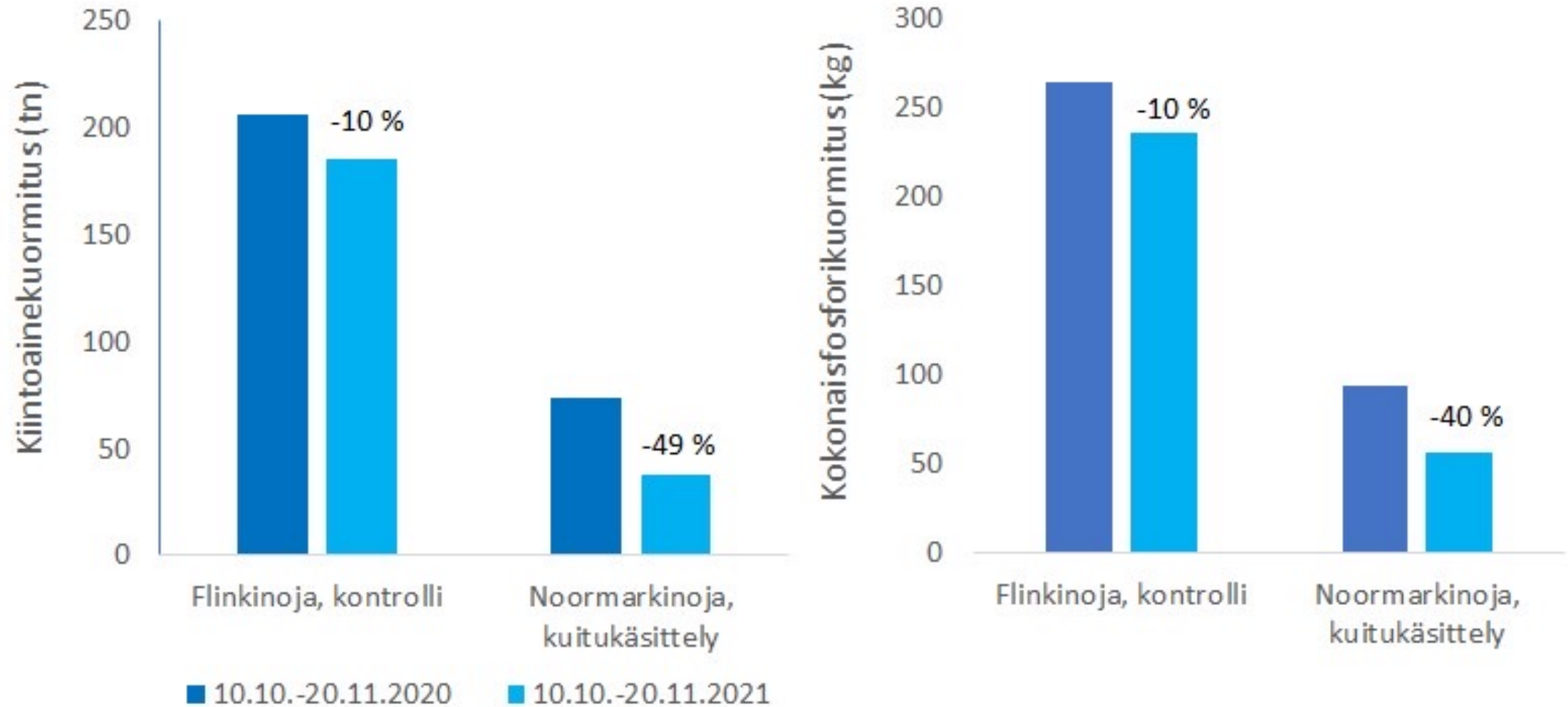
Valuma-alueet

- **Noormarkinojan** valuma-alue:
  - peltoa 157 ha
  - kompostoitua ravinnekuitua (40 tn/ha) levitettiin 78 ha:lle.
- **Flinkinojan** valuma-alueen peltoja (379 ha) ei käsitelty kuidulla.
- Jatkuva vedenlaadun seuranta (sameus, NO₃-N, TOC, johtokyky, pinnan korkeus) alkoi syksyllä 2019.
- Seuranta jatkuu.

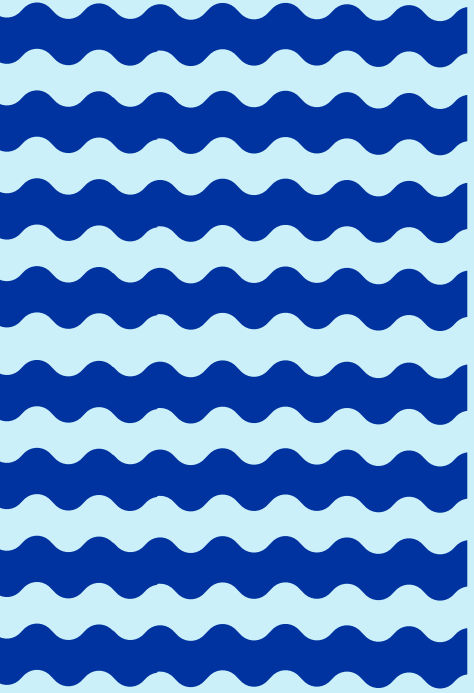

Kiintoaine- ja kokonaisfosforikuormitus valuma-alueilla (alustavia tuloksia)

Tutkimus jatkuu

- Kuitukäsittelyn uusimisen vaikutusten tutkiminen: satoon, maan kemiallisiin, fysikaalisiin ja mikrobiologisiin ominaisuuksiin sekä valumavesiin.
- Valuma-aluekokeessa seurataan, mitä vaikutuksia kuidulla on valumaveteen ja kestävätkö vaikutukset yhtä kauan kuin Jokioisten kenttäkokeessa.
- Uusi koe Jokioisilla
  - Miten kuitu vaikuttaa pintavalumiin?

Mitä tulee muistaa kuitua levitettäessä?

Kuva: Janne Heikkinen, Luke

Kuidun levityksessä muistettava

- **Levitys** 1.4.–31.10. esim. kuivalannan levitykseen soveltuvalla kalustolla ja multausta vuorokauden kuluessa.
- **Ravinnekuidun** sisältämät fosforin ja liukoisen typen määrät tulee huomioida lannoituksessa.
- **Nollakuitu** vähentää kasville käyttökelpoisen typen määrää maassa sekä typen huuhtoutumista.
- Kuidun kadmiumpitoisuus tulee huomioida. Raja-arvo 1,5 mg/kg kuivaainetta ja 7,5 g/ha (5 vuoden aikana).

KIITOS!

Paula Luodeslampi, VHVSY

Janne Heikkinen, KUYK

Kimmo Rasa, Luke

Helena Soinne, Luke

Risto Uusitalo, Luke

ja

KUITU-hankkeen viljelijät

Peltomaan rakennekalkituksen vaikutus valumavesiin

Maria Kämäri, Erikoistutkija
Suomen ympäristökeskus, SYKE
maria.kamari@syke.fi

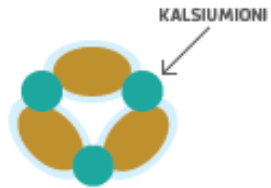
Rakennekalkki - maanparannusaine

- Maatalouskalkin ja aktiivisen kalkin seos
- CaCO_3 ja Ca(OH)_2 tai CaO
- Levitysmäärä vähintään 1 tn/ha aktiivista kalkkia
- Muokataan kuivaan maahan levityksen jälkeen tai viimeistään 48 tunnin kuluessa kevytmuokkaimella
- Syyskylvön voi tehdä heti levityksen jälkeen

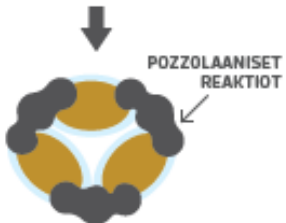

Käsittämätön savimaa

Rakennekalkin mukana maahan lisätään kalsiumia, joka muodostaa maahiukkasten välille siltoja.

Kalsium kasvattaa maanesteen ionivahvuutta, jolloin ympäröivä vesikehä ohenee ja maahiukkaset pääsevät lähemmäksi toisiaan muodostaen isompia mikromuruja.

Jos pH ja kalsiumpitoisuus ovat korkeita, savespartikkeleiden pinnoilla voi tapahtua myös laastireaktioita (pozzolaaniset reaktiot), jotka lujittavat savespartikkelien väliset sidokset hyvin kestäviksi.

Rakennekalkitus parantaa maan muokkautuvuutta

- Rakennekalkitusta suositellaan savimaille
- Nostaa maan pH:ta
- Mururakenne paranee, kun maanesteen ionivahvuus eli suolapitoisuus nousee kalsiumionien vaikutuksesta
- Rakennekalkki reagoi korkeassa pH:ssa saveksen kanssa
  - mikromittakaavan reaktiot
  - rakennekalkin ja saveksen liukenemis-saostumisreaktioissa voi syntyä hyvin kestäviä ja pitkäaikaisia sidoksia savespartikkelien välille
- Tasalaatuisempi murujakauma parantaa kylvöalustaa, vähentää haihduntaa
- Rakennekalkituksella ei havaittu merkittäviä vaikutuksia maan mikrobiston monimuotoisuuteen

Vesistövaikutusten tutkimus

1. Valunta

- Mittapato/vedenkorkeusloggeri
- Virtaamanmittaus, purkautumiskäyrä/
vedenkorkeusloggeri

2. Veden laatu

- Vesinäytteet + laboratorioanalyysit
- Jatkuvat toimiset vedenlaatumittarit

Sameus
pH
Johtokyky
fDOM

Pienten virtavesien vedenlaatu voi muuttua nopeasti

Jatkuvatoiminen vedenlaadun seuranta 30-60 min välein mahdollistaa tehokkaan vedenlaadun vaihtelun seurannan

Maanantai 26.10.2020 kello 9:00

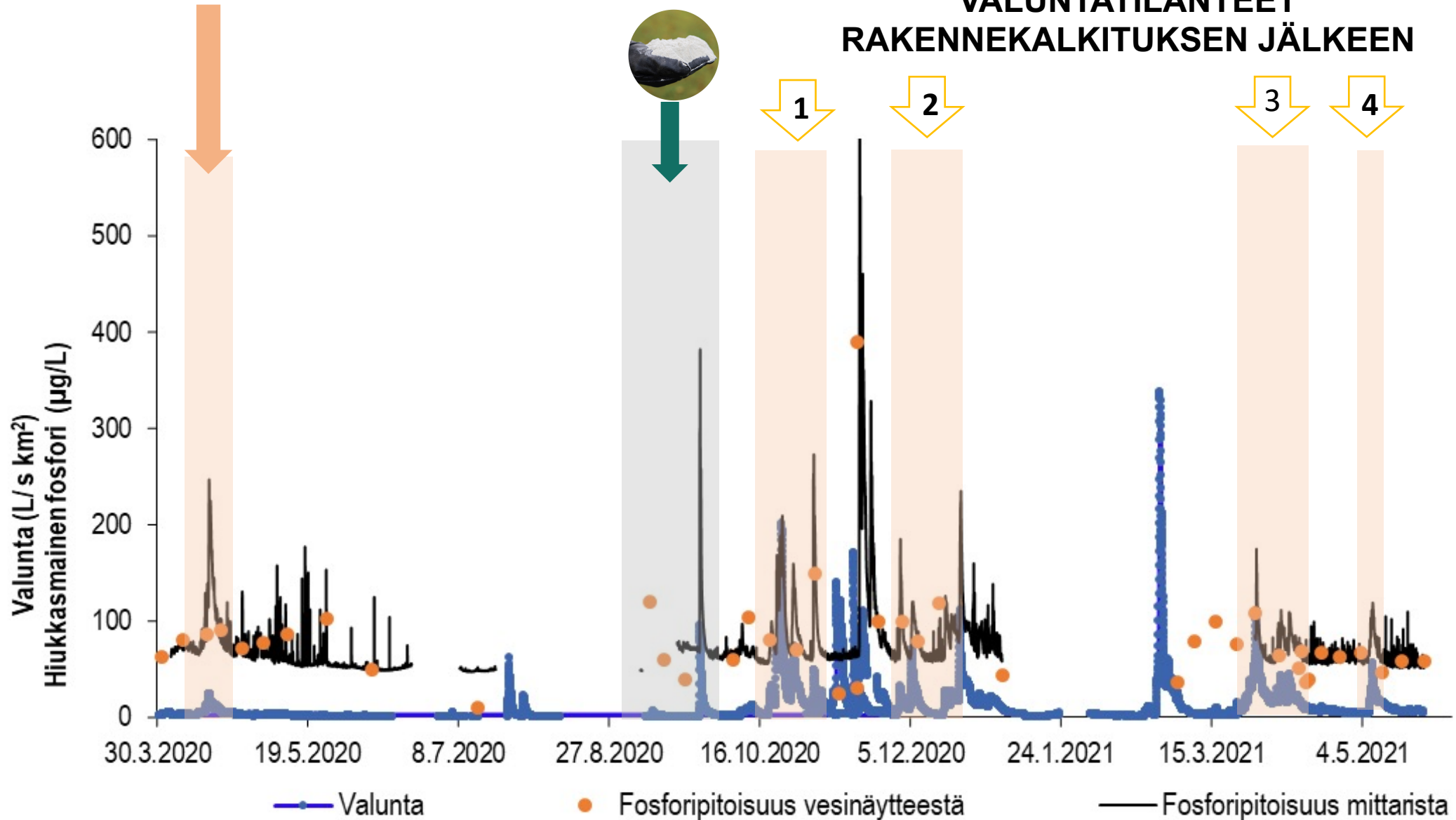

Keskiviikko 28.10.2020 kello 9:00

**VALUNTAPIIKKI
ENNEN KÄSITTELYÄ**

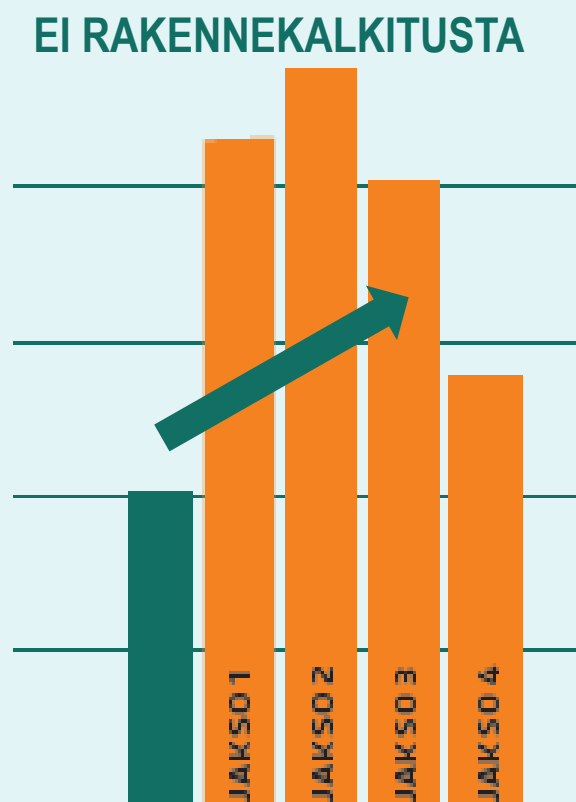
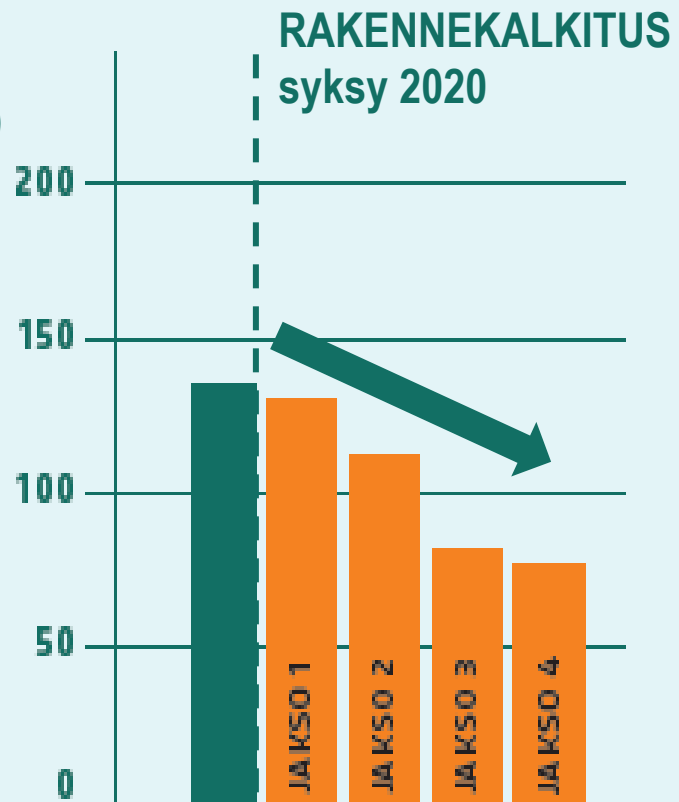
**RAKENNEKALKITUS
2020**

**VALUNTATILANTEET
RAKENNEKALKITUKSEN JÄLKEEN**

Fosforia karkaa vähemmän vesistöön

Valuntapainotettu hiukkasmainen fosfori ($\mu\text{g/L}$)

VALUMA-ALUE 110 ha
PELTOA 89 %

VERTAILUALUE 95 ha
PELTOA 95 %

Pinta-alapainotetut valuma-alue tiedot

Peltomaan P-luku (mg/L)

16

14

Peltomaan johtoluku (10 mS/cm)

1.2

1.1

Peltojen saviprosentti (%)

34

40

Valuma-alueen kaltevuus (%)

1.2

1.1

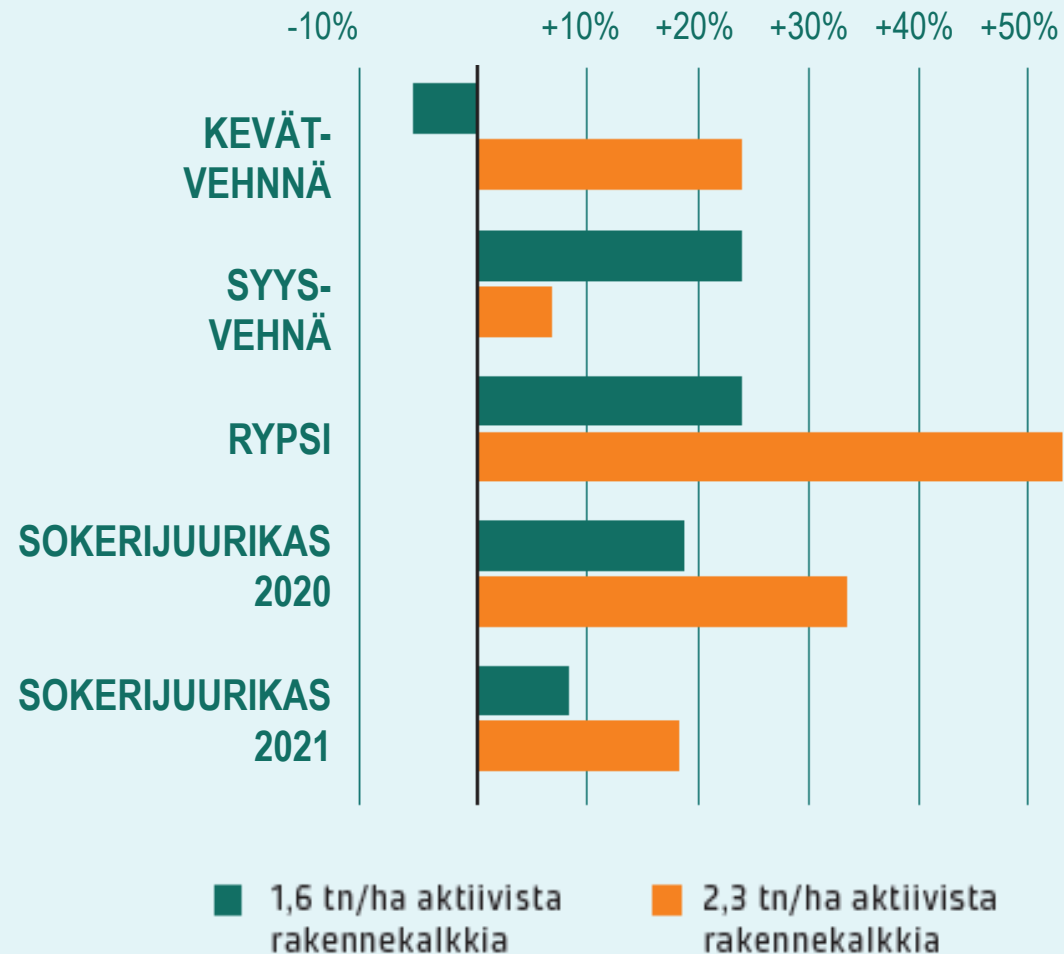

Satovaikutukset vaihtelevia

- Satonousu rakennekalkitulla juurikaspellolla voi olla huomattava

- Esim. 2020 juurikassadot:
- Ei rakennekalkkia 44 tn/ha
- Rakennekalkitut 53-59 th/ha
- Sokeripitoisuus n. 18% kaikissa ruuduissa

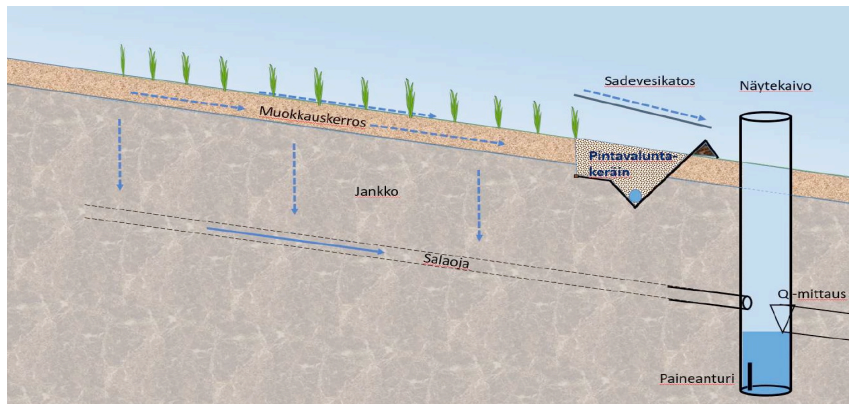
Rakennekalkituksen vaikutus satotasoon Paimiossa verrattuna käsittelemättömään peltoon 2020-2021

Rakennekalkitus 2019

Vesiensuojeluvaikutuksien tutkimus jatkuu

- Kuinka paljon pelloilta tuleva fosforikuormitus vähenee rakennekalkituksen seurauksena?
- Onko vähenemä 30 - 50 % kuten tähän mennessä on raportoitu hiukkasiin sitoutuneesta fosforista?
- Kuinka kauan rakennekalkin kuormitusta vähentävä vaikutus kestää?
- Onko vaikutusta liukoisen fosforin, typen tai hiilen huuhtoumaan?

Pintavalunta ja salaojavedet, Turku

Ojavedet, Eurajoki

OSKARI VIRTANEN VIHDISTÄ

Vihtiläinen viljelijä Oskari Virtanen halusi parantaa peltolohkonsa vedenpidätyskykyä ja korjata sen pH-tasapainoa rakennekalkituksen avulla. Oskarin mielestä maanparannusaineet ovat hyvä työkalu maan kasvukunnon ja vesiensuojelun edistämiseen, mutta hän haluaa muistuttaa myös muista keinoista.

Maan visuaalista arviointia Paimiossa juurikaspellolla 4.9.2020

Rakennekalkki 0 t/ha

Aktiivista rakennekalkkia 2,3 t/ha

**Ruotsalaiset ovat
rakennekalkkinneet
peltoja jo yli
65 000 ha.**

**Pistetään
paremmaksi!?**

KIITOS

Terhi Ajosenpää
Lauri Anttila
Petri Ekholm
Sauli Jaakkola
Antti Kaseva
Juha Kääriä
Sakari Malmilehto
Elisa Mikkilä
Susanna Muurinen
Helena Soinne
Risto Uusitalo

RAKENNEKALKKI-hankkeen viljelijät

Peltojen kipsikäsitteily vesiensuojelumenetelmänä

Petri Ekholm, Johtava tutkija
Suomen ympäristökeskus SYKE
petri.ekholm@syke.fi

Kipsi ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$)

- Fosforihappoteollisuuden sivutuote
  - Savukaasujen pesu
  - Luonnonkipsi
  - Kierrätetty kipsi
- } *Lähteet*
- Vesiensuojelutarkoituksessa **4 t/ha**
  - Muodostaa ”mikromuruja” ja sitoo fosforin ja hiilen voimakkaammin maahan
  - Ei kalkitusaine

Apatiittikaivos Siilinjärvellä

Siilinjärven kipsikasan huippu

Kipsiä pellolla

Kuvat: Petri Ekholm, Pasi Valkama

Minne kipsiä?

- Savimaa
  - Ei kalkitustarvetta
  - Magnesium tai kalium ei huono tai huononlainen
-
- Eroosioherkät pellot
  - Pellon P-luku korkea
  - Viljavuusanalyysi

Rajoitukset

Valuma-aluekohtaiset rajoitukset

- Järvien yläpuoliset alueet
  - Poikkeuksena lyhytviipymäiset järvet
- Pohjavesialueet
- Natura-alueet

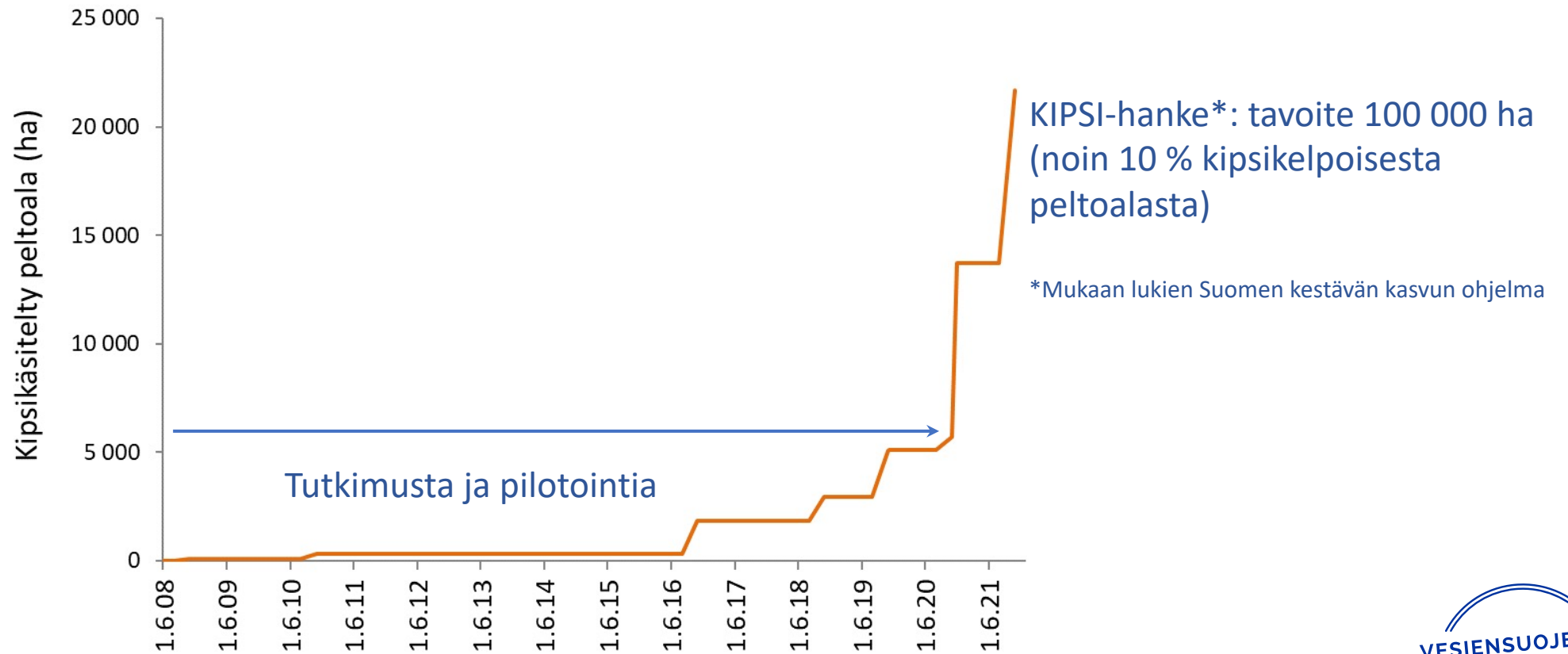
Peltolohko-/tilakohtaiset rajoitukset

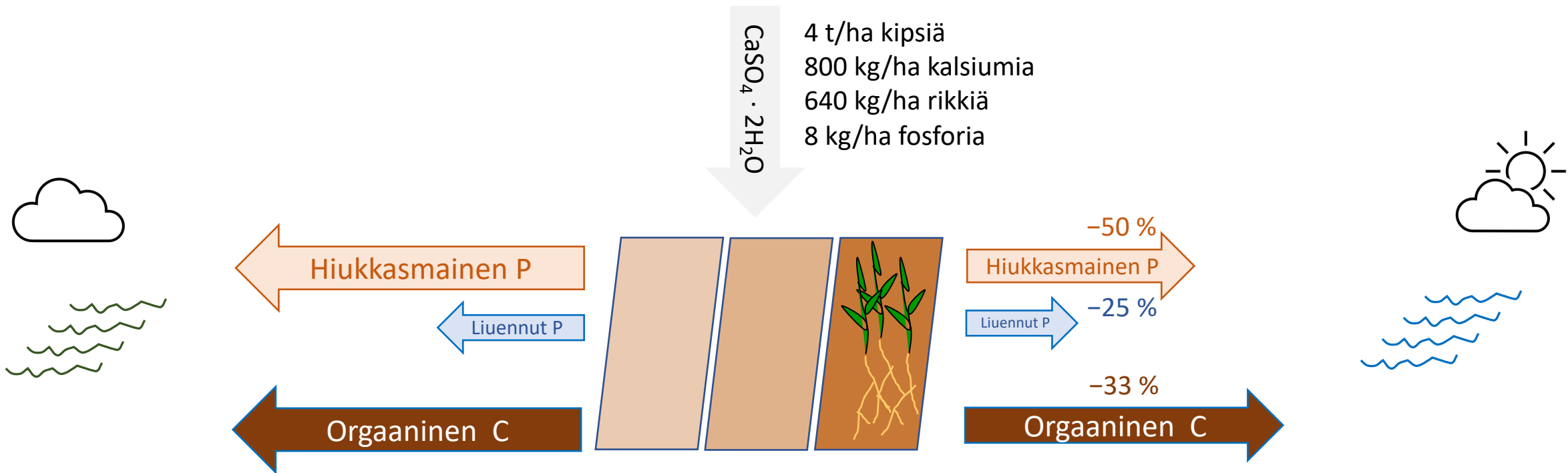
- Luomutilat
- Kalsium/magnesium
- Seleenit

Kuva: Sami Talola

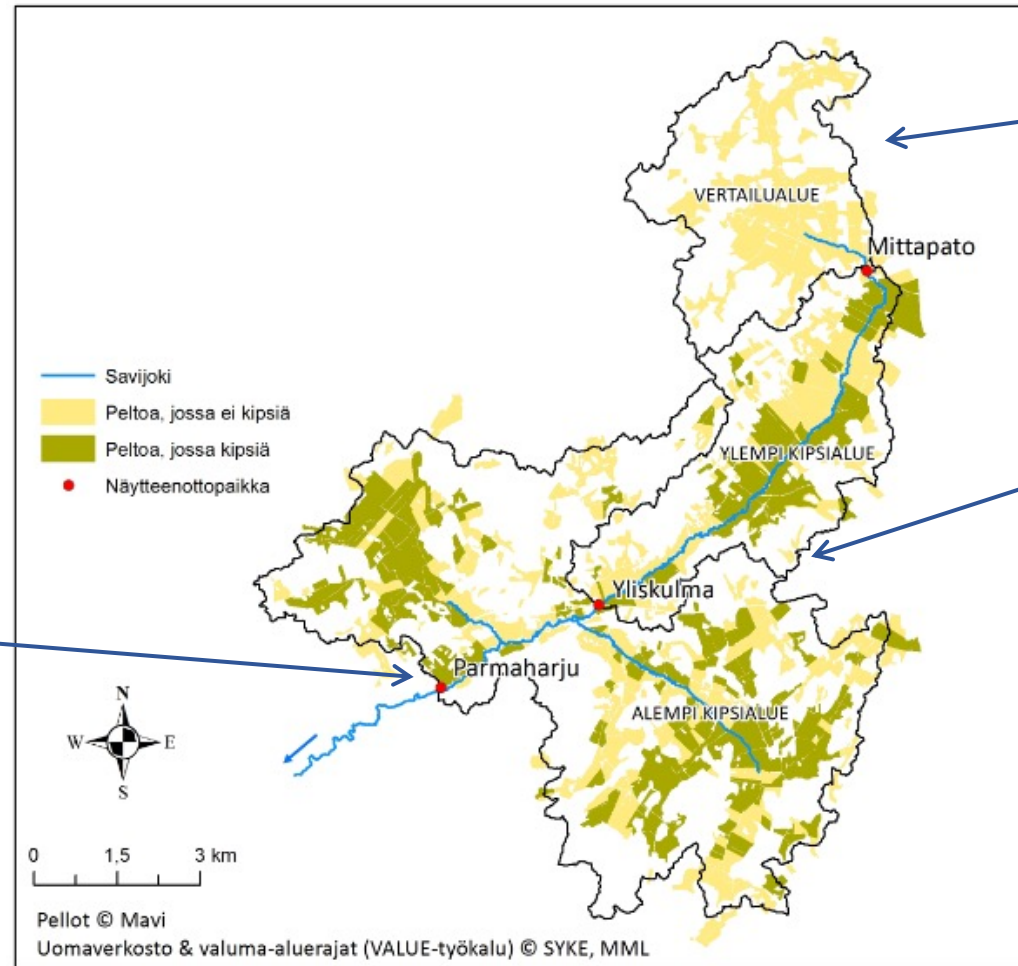
Kipsin käyttö Suomessa

Maan rakenne voi parantua
Korjaa rikin puutetta
Kalsiumlannoite kun pH ei saa nousta

SAVE-hanke levitti kipsiä 1550 hehtaarille Liedossa ja Paimiossa syksyllä 2016

Ei kipsiä

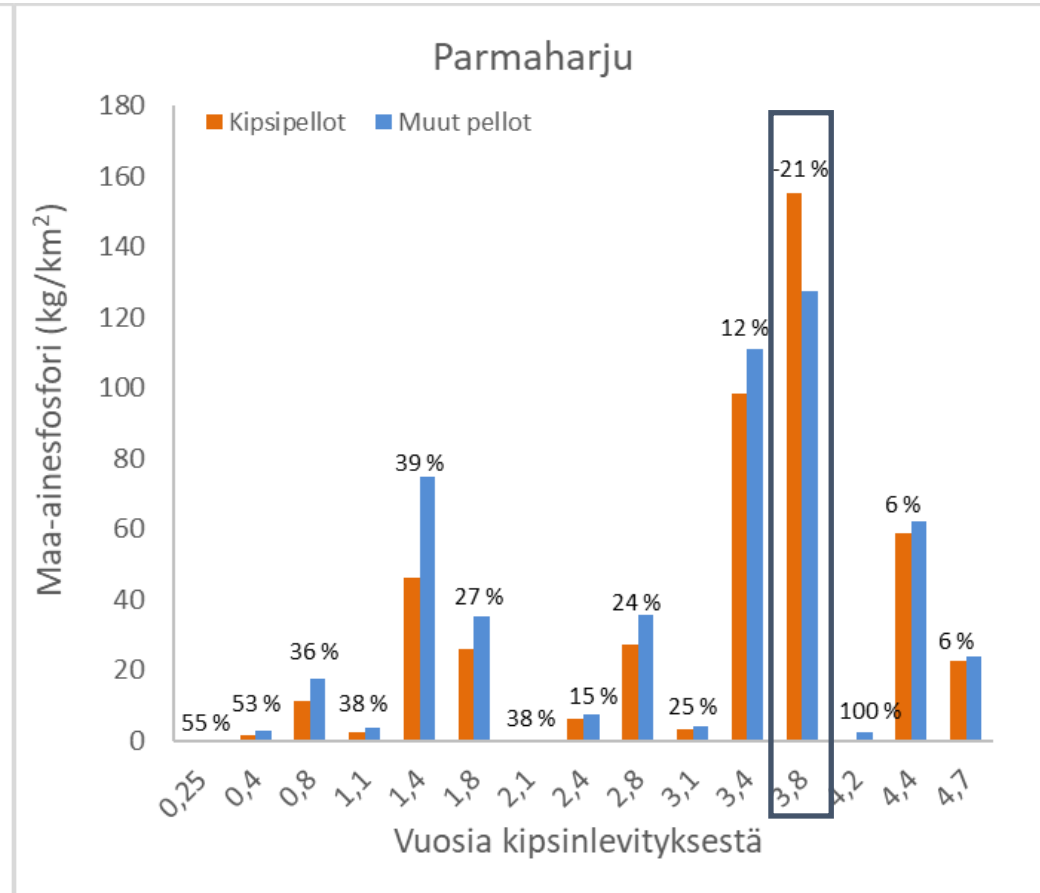
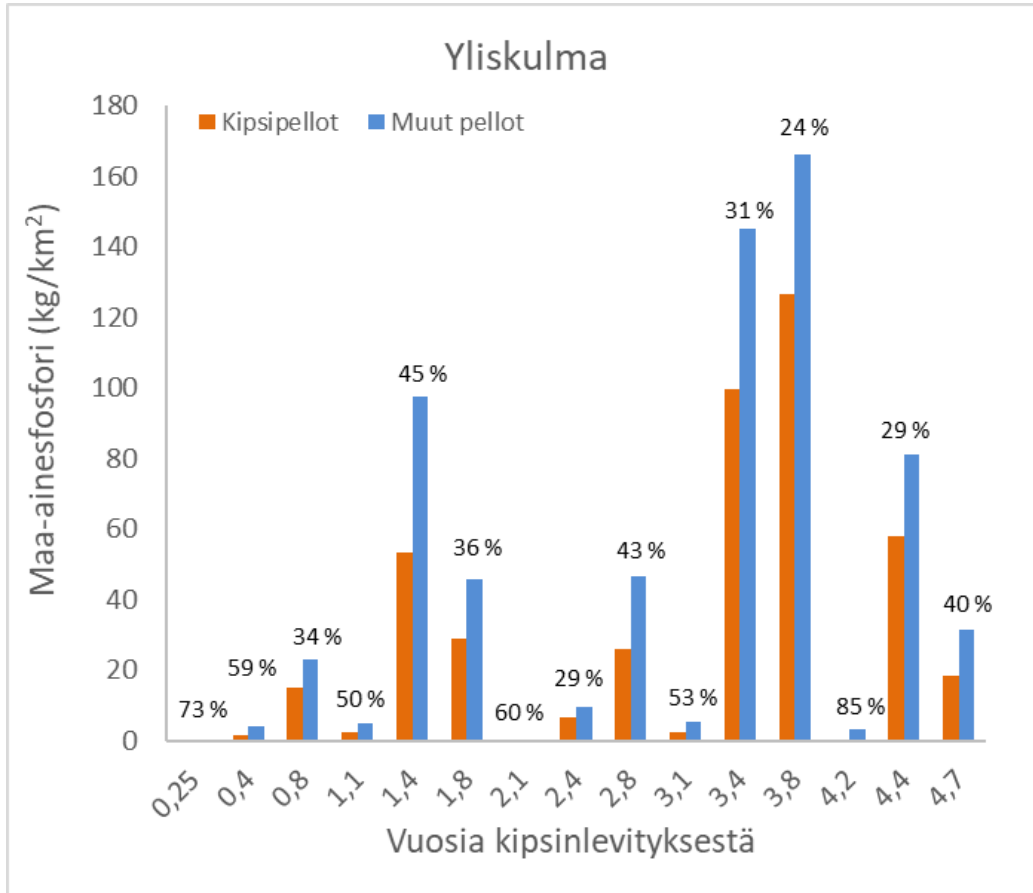
Yliskulma

- 28 % pelloista käsitelty kipsillä

Parmaharju

- 43 % pelloista käsitelty

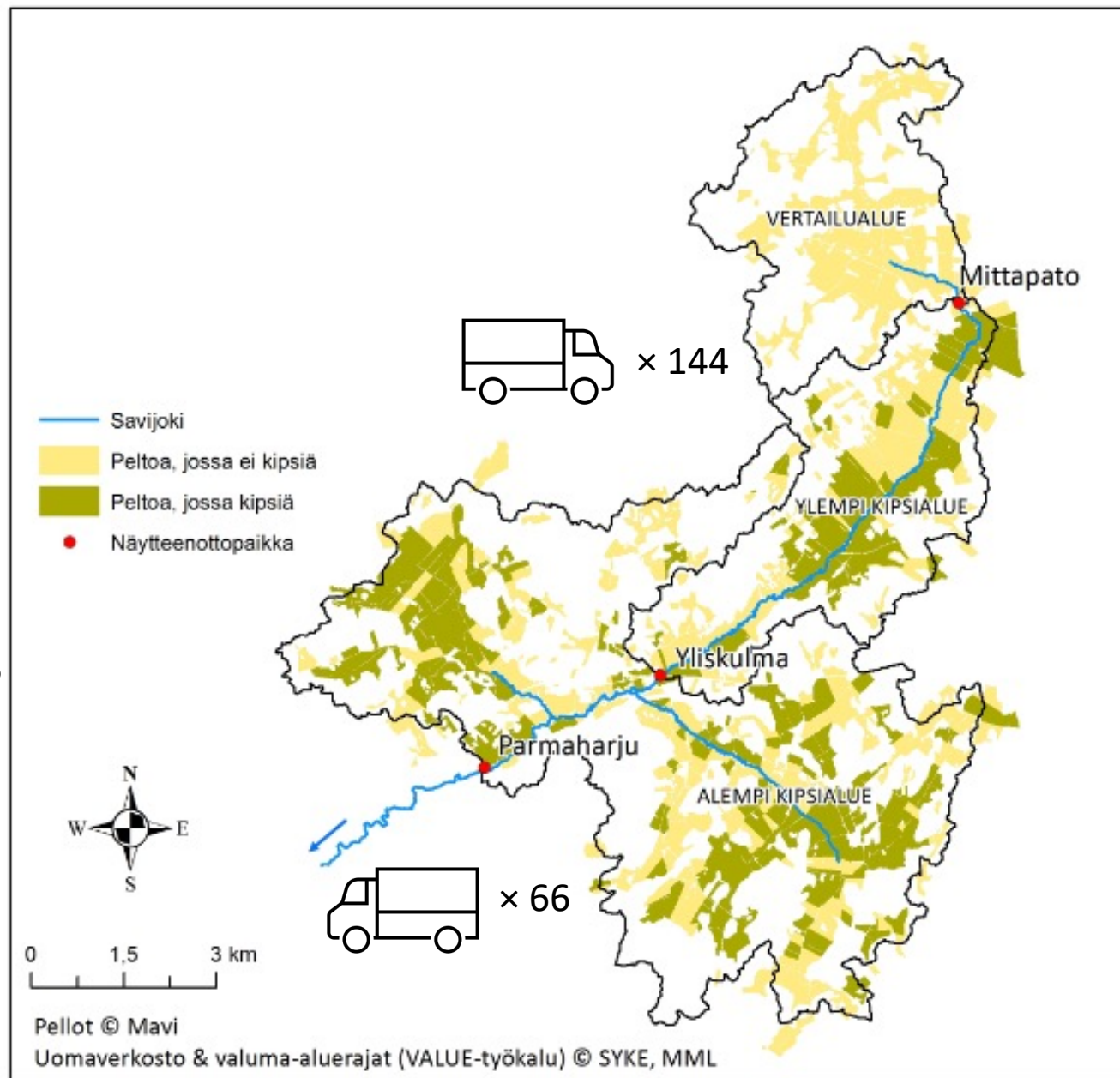
Savijoen tuloksia

Parmaharjulla

- Maa-ainesfosfori 31 %
- Liuenut fosfori *kasvoi* 11 %
- Liuenut orgaaninen hiili 33 %

Huutouman vähentymä Yliiskulmalla (4,7 vuoden keskiarvo)

- Maa-ainesfosfori 73 %
- Liuenut fosfori 26 %
- Liuenut orgaaninen hiili 47 %

*Kipsin vaikutuksia seurataan
jatkuvasti Suomessa ja muualla
→ tietoa koko ajan lisää*

Kiitos: SAVE-, SAVE2- ja KIPSI- hankkeisiin osallistuneet

Paneelikeskustelu: Näkökulmia maatalouden vesiensuojeluun

**Kai Mykkänen
Johan Åberg
Helena Soinne
Tero Tuominen**

Juha Kääriä

Yhteenveto

VESIENSUOJELUN
TEHOSTAMIS-
OHJELMA

KIITOS!

Julkaisu:

Terhi Ajosenpää
Lauri Anttila
Tapio Anttila
Petri Ekholm
Janne Heikkinen
Sauli Jaakkola
Antti Kaseva
Maria Kämäri
Sonja Kärkkäinen
Juha Kääriä
Paula Luodeslampi

Janika Lähdes
Sakari Malmilehto
Susanna Muurinen
Kimmo Rasa
Maria Ruuska
Helena Soinne
Sami Talola
Jaana Uusi-Kämppä
Risto Uusitalo

ProAgria Länsi-Suomi
Pyhäjärvi-instituutti
Tattarin tila
Suomen ympäristökeskus
Keski-Uudenmaan ympäristökeskus
Pyhäjärvi-instituutti
Turun ammattikorkeakoulu
Suomen ympäristökeskus
Kaskas Media
Turun ammattikorkeakoulu
Vantaanjoen ja Helsingin seudun
vesiensuojeluyhdistys ry
Kaskas Media
Sokerijuurikkaan Tutkimuskeskus
Sokerijuurikkaan Tutkimuskeskus
Luonnonvarakeskus
Kaskas Media
Luonnonvarakeskus
Varsinais-Suomen ELY-keskus
Luonnonvarakeskus
Luonnonvarakeskus

Videot:

Janne Laakso
Aki Laaksonen
Sari Peltonen
Oskari Virtanen

ProAgria

Sonja Kärkkäinen
Mika Vartiainen

Kaskas Media
videotuotanto

Tilaisuus:

Ari Hiekkataipale
Antton Keto
Kai Mykkänen
Johan Åberg
Tero Tuominen

Unigrafia
Ympäristöministeriö
eduskunta
MTK

